

IZVJEŠTAJ

o finansiranju NVO
iz **EU sredstava**
za **2024.godinu**

IZDAVAČ:

Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) Ul.Sima
Barovića 24, Podgorica Tel/fax: 020/219 120, 219 121, 219 122, 219
123 E-mail: crnvo@crnvo.me www.crnvo.me

NAZIV PUBLIKACIJE:

Izveštaj oo finansiranju NVO iz EU sredstava
za 2024.godinu

ZA IZDAVAČA:

Zorana Marković

AUTORI:

Zorana Marković
Biljana Popović

SARADNICI NA ISTRAŽIVANJU:

Zdravko Janjušević
Marina Vuksanović
Milan Medenica
Kenan Kečević
Zorana Marković
Filip Vicković
Aleksa Minić
Hazreta Cuca

PRIPREMA I DIZAJIN

New Page D.O.O. Podgorica, oktobar 2025.

Izveštaj je pripremljen u okviru programa Mreža resursnih centara Crne Gore. Izneseni stavovi i zaključci ne odražavaju nužno stavove Ministarstva regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama.

Evropska unija već duže od dvije decenije predstavlja ključnog partnera Crne Gore u procesu evropskih integracija, a nevladine organizacije imaju značajnu ulogu u tom procesu. Evropska unija je još od početka procesa evropskih integracija Crne Gore prepoznala civilno društvo kao važnog partnera u reformskim i demokratizacijskim procesima, što se ogleda u ranoj dostupnosti finansijskih instrumenata namijenjenih nevladinim organizacijama.

Kroz različite fondove i programe EU, NVO u Crnoj Gori dobijaju priliku da realizuju projekte koji doprinose demokratizaciji društva, jačanju vladavine prava, zaštiti ljudskih prava, unapređenju obrazovanja, kulturnoj saradnji, inovacijama i zaštiti životne sredine. Stoga, EU fondovi nisu samo finansijski instrumenti, već i mehanizam za uključivanje civilnog sektora u kreiranje politika, jačanje kapaciteta organizacija i povezivanje sa partnerima iz regiona i šire Evrope. U početnom periodu, podrška NVO sektoru obezbjeđivana je prvenstveno kroz Instrument pretpristupne pomoći (IPA), uveden 2007. godine, a zatim kroz njegove nasljednike IPA II (2014–2020) i aktuelni IPA III (2021–2027), sa posebnim linijama za razvoj civilnog društva, jačanje demokratije, ljudskih prava, vladavine prava i slobode medija.

Paralelno sa ovim instrumentima, EU je tokom posljednjih godina značajno proširila mogućnosti finansiranja NVO kroz centralizovane i tematske programe koji su dostupni organizacijama iz Crne Gore. Među njima je posebno značajan Erasmus+ – Program Evropske unije za obrazovanje, mlade i sport. U novijem periodu, od 2021. godine, NVO su dobile pristup i programu CERV – Građani, jednakost, prava i vrijednosti, koji direktno podržava organizacije civilnog društva u oblasti ljudskih prava, nediskriminacije i demokratskog učešća, kao i širokom spektru Interreg programa i programa prekogranične saradnje, kroz koje se finansiraju projekti regionalnog razvoja, zaštite životne sredine, kulturnog nasljeđa i socijalne inkluzije. Ovakav razvoj instrumenata finansiranja pokazuje da EU u Crnoj Gori ne samo da prepoznaje značaj civilnog društva, već ga sistematski jača kroz dugoročnu i sve raznovrsniju finansijsku podršku, posmatrajući NVO kao ključne aktere u procesu demokratizacije i evropske integracije.

Ovaj izvještaj nastoji da pruži sveobuhvatan i sistematičan pregled finansijske podrške koju nevladine organizacije (NVO) ostvaruju iz fondova Evropske unije (EU). Publikacija je osmišljena tako da na jasan i pristupačan način predstavi obim, strukturu i tematske prioritete EU podrške civilnom društvu, uz poseban akcenat na programe i instrumente koji su dostupni organizacijama u Crnoj Gori i širem regionu Zapadnog Balkana.

Pri tome je važno naglasiti da postoje određena metodološka ograničenja u pogledu dostupnosti podataka o projektima koje implementiraju NVO iz Crne Gore u okviru evropskih programa. Značajan broj fondova se upravlja izvan Crne Gore, a odluke o dodjeli projekata nijesu uvijek javno objavljene ili se odnose isključivo na glavne aplikante, bez detaljnog prikaza partnerskih organizacija. Shodno tome, informacije predstavljene u ovom izvještaju zasnovane su na javno dostupnim izvorima i dopunjene kroz intervjuje sa identifikovanim NVO iz Crne Gore koje su tokom 2024. godine dobile sredstva za sprovođenje projekata.

Na ovaj način izvještaj nastoji da, uprkos ograničenjima u transparentnosti i dostupnosti podataka, pruži pouzdanu i reprezentativnu sliku o obimu i prirodi EU podrške civilnom društvu u Crnoj Gori.

IPA fondovi i finansiranje NVO

Instrument prepristupne pomoći (IPA) je od 2007. godine glavni kanal finansijske podrške EU za Crnu Goru. U okviru IPA II (2014–2020) Crnoj Gori je stavljeno na raspolaganje 116 miliona eura, dok je u IPA III (2021–2027) stavljeno na raspolaganje približno 105 miliona eura bespovratnih sredstava za reforme i razvojne projekte. Dio ovih sredstava direktno je dostupan nevladinim organizacijama kroz posebne komponente.

Civil Society Facility (CSF) – nacionalni program u okviru IPA III

Civil Society Facility (CSF) je instrument Evropske unije koji se od 2008. godine koristi za podršku organizacijama civilnog društva u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU. U okviru IPA III (2021–2027), CSF je nastavljen kao nacionalni program u svakoj zemlji Zapadnog Balkana, uključujući Crnu Goru. Program predstavlja jedan od najvažnijih izvora finansiranja za NVO u Crnoj Gori i usmjerena na jačanje kapaciteta civilnog društva, podršku organizacijama koje promovišu demokratske vrijednosti, vladavinu prava, ljudska prava i transparentnost, osnaživanje NVO da učestvuju u kreiranju i praćenju javnih politika, te da doprinesu borbi protiv korupcije i jačanju dobrog upravljanja.

Ovaj program omogućava nevladinim organizacijama da razvijaju projekte koji se bave edukacijom, obukama i umrežavanjem, kao i inicijativama koje doprinose transparentnosti i borbi protiv korupcije. Posebno je značajan jer daje prostor NVO da se aktivno uključe u proces evropskih integracija i da kroz svoje projekte utiču na kreiranje javnih politika. U praksi, to znači da su mnoge crnogorske organizacije imale priliku da sarađuju sa partnerima iz regiona i da razmjenjuju iskustva u oblastima poput dobrog upravljanja i jačanja demokratskih institucija.

Pozive za nacionalni CSF u Crnoj Gori raspisuje Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori. Delegacija EU vodi cijeli proces – od objave poziva, preko evaluacije prijave, do potpisivanja ugovora sa odabranim NVO. U 2024. godini za NVO u Crnoj Gori kroz ovaj program bilo je predviđeno oko 1,2 miliona eura.

Tematski program za ljudska prava i demokratiju NDICI/ Instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR)

Instrument za demokratiju i ljudska prava (European Instrument for Democracy and Human Rights) predstavlja jedan od najvažnijih finansijskih mehanizama Evropske unije namijenjenih promociji i zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Uspostavljen je 2007. godine kao samostalan program, sa ciljem da pruži podršku organizacijama civilnog društva koje se bave osjetljivim temama, često nedovoljno zastupljenim u drugim fondovima. Tokom više od decenije postojanja, EIDHR je omogućio nevladinim organizacijama da realizuju projekte u oblastima slobode medija, rodne ravnopravnosti, zaštite manjina i marginalizovanih grupa, kao i nezavisnog monitoringa stanja ljudskih prava.

U okviru reforme finansijskih instrumenata Evropske unije, sprovedene radi racionalizacije i objedinjavanja različitih programa, EIDHR je 2024. godine integrisan u širi okvir Global Europe – NDICI (Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument)/Instrument za susjedstvo, razvoj i međunarodnu saradnju. Od juna 2024. godine EIDHR je zvanično preimenovan u Tematski program za ljudska prava i

¹ <https://rtnk.me/ekonomija/za-sedam-godina-evropska-komisija-crnoj-gori-dodijelila-priblizno-116-miliona-eura-bespovratne-pomoci-iz-ipa-fondova/>

demokratiju, čime je postao dio tematskih programa NDICI. Ova promjena nije značila gubitak njegovih osnovnih ciljeva, već njihovo proširenje i institucionalno jačanje kroz povezivanje sa drugim dimenzijama spoljne politike EU.

U praksi, EIDHR/NDICI nastavlja da pruža finansijsku podršku projektima koji se bave osjetljivim temama, uključujući zaštitu prava LGBTI zajednice, promociju rodne ravnopravnosti, jačanje kapaciteta organizacija koje se bave nezavisnim monitoringom ljudskih prava, kao i inicijative koje se odnose na slobodu izražavanja i medija.

Tokom 2024. godine u Crnoj Gori je kroz EIDHR/NDICI bio raspisan nacionalni poziv od strane Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, sa ukupnim budžetom od oko 1,05 miliona eura.

Civil Society Facility (CSF) – Zapadni Balkan

Civil Society Facility (CSF) – Zapadni Balkan je poseban finansijski instrument Evropske unije, uspostavljen 2008. godine u okviru IPA fondova, sa ciljem da osnaži organizacije civilnog društva u regionu i poveća njihovu ulogu u procesu evropskih integracija. Regionalni fond obuhvata sve zemlje Zapadnog Balkana – Crnu Goru, Srbiju, Bosnu i Hercegovinu, Sjevernu Makedoniju, Albaniju, Kosovo i Tursku – uz mogućnost saradnje sa organizacijama iz država članica EU i je fokusiran na umrežavanje, saradnju i zajedničke inicijative između NVO iz više zemalja Zapadnog Balkana. Njegova svrha je da osnaži organizacije civilnog društva u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj, poveća njihovu ulogu u procesu evropskih integracija i podstakne regionalnu saradnju. CSF je fokusiran na umrežavanje, zajedničke inicijative i projekte koji uključuju nevladine organizacije iz više zemalja regiona, uz mogućnost saradnje sa organizacijama iz država članica EU.

U okviru IPA III (2021–2027), CSF Zapadni Balkan se sprovodi kroz višegodišnje programe. Regionalni CSF program se implementira kroz pozive koje vodi direktno Evropska komisija (Generalni direktorat za susjedstvo i pregovore o proširenju – DG NEAR). Ovi pozivi su namijenjeni projektima koji povezuju organizacije iz više zemalja Zapadnog Balkana, sa naglaskom na umrežavanje, saradnju i zajedničke inicijative. Tematski prioriteti CSF-a Zapadni Balkan obuhvataju demokratiju i vladavinu prava, jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva da učestvuju u kreiranju i praćenju javnih politika, podršku regionalnim mrežama i platformama, promociju dijaloga između civilnog društva i institucija, slobodu medija i izražavanja, borbu protiv korupcije, pomirenje i razmjenu iskustava. Projekti finansirani kroz ovaj instrument moraju imati regionalnu dimenziju, što znači da uključuju partnerstva između organizacija iz najmanje dvije zemlje Zapadnog Balkana ili Turske.

Tokom 2024. godine usvojen je program EU Civil Society Facility and Media Programme 2024–2025 (Commission Implementing Decision C(2024) 2097 final), u ukupnom iznosu od 132,4 miliona eura, sa definisanim budžetom za 2024. Godinu u iznosu od gotovo 39,5 miliona eura. Ovaj budžet je namijenjen cijelom regionu, bez unaprijed definisanih nacionalnih kvota, pa sredstva dobijaju one organizacije koje uspješno konkurišu kroz regionalne projekte. Poziv je bio otvoren u 2024. godini, ali su prvi ugovori sa korisnicima potpisani tek u 2025. godini, nakon završene evaluacije.

² Call for proposals - Thematic Programme on Human Rights and Democracy 2023 | EEAS

IPA program prekogranične saradnje (IPA CBC/Cross-Border Cooperation)

Programi prekogranične saradnje (CBC) u okviru Instrumenta prepristupne pomoći (IPA) uspostavljeni su 2007. godine, kada je Crna Gora postala korisnica IPA I i predstavlja jedan od najvažnijih instrumenata za povezivanje Crne Gore sa susjednim državama. Tokom IPA II (2014–2020) i IPA III (2021–2027), CBC programi su se razvili u strukturirane mehanizme finansiranja sa ciljem da podstaknu održivi razvoj u pograničnim područjima kroz zajedničke projekte sa susjednim državama. Kroz ovaj program finansiraju se projekti koji podstiču održivi turizam, očuvanje kulturne baštine, zaštitu životne sredine i razvoj lokalnih zajednica. Poseban akcenat stavlja se na zajedničke inicijative koje povezuju gradove i opštine sa obje strane granice, čime se jačaju kapaciteti lokalnih organizacija i nevladinog sektora. U sim prekograničnim programimima aplikanti moraju biti pravna lica registrovana u programskom području i imati neprofitni ili javni karakter. Odnosno, pravo da podnose projekte imaju lokalne samouprave, javne institucije, obrazovne ustanove, razvojne agencije, istraživački centri i nevladine organizacije. Učešće privrednih subjekata je moguće samo u posebnim slučajevima, kada se radi o malim i srednjim preduzećima koja učestvuju u projektima od javnog interesa, ali uz stroga ograničenja i u partnerstvu sa neprofitnim ili javnim sektorom.

U 2024. godini za IPA III programe prekogranične saradnje (CBC) u kojima učestvuje Crna Gora programirano je ukupno oko 16,2 miliona eura, raspoređenih kroz četiri bilateralna programa: Crna Gora–Bosna i Hercegovina, Crna Gora–Albanija, Crna Gora–Kosovo i Crna Gora–Srbija. Budžeti CBC programa se obično dijele ravnomjerno između partnerskih zemalja, pa je dio sredstava namijenjen crnogorskim aplikantima, a dio partnerima iz susjednih zemalja. Takođe, pozivi se raspisuju zajednički, a projekti moraju uključivati partnere iz obje zemlje.

CBC Crna Gora – Bosna i Hercegovina

Program je aktivan od 2007. godine, a u okviru IPA III (2021–2027) kao glavne tematske oblasti ima definisane Inovacije i konkurentnost, klimatske promjene, energetska efikasnost, jačanje lokalnih zajednica. Prvi poziv je raspisan u maju 2024. godine, sa rokom za prijave u julu iste godine. Tokom 2024. godine nije bilo potpisivanja ugovora, jer je evaluacija projekata bila u toku, pa se rezultati očekuju u 2025. godini. Predviđeni budžet za ovaj poziv iznosio je oko 4,5 miliona eura.

CBC Crna Gora – Albanija

Program je aktivan od 2007. godine, a u okviru IPA III (2021–2027) fokusira se na održivi turizam, kulturnu saradnju i zaštitu životne sredine. Prvi poziv za dostavljanje projektnih prijedloga u okviru ovog programa objavljen je u martu 2024. godine, dok je predviđeni budžet za ovaj poziv iznosio je oko 4,2 miliona eura. Tokom 2024. godine nije došlo do potpisivanja ugovora, jer je proces evaluacije trajao do kraja godine, pa se ugovori očekuju u prvoj polovini 2025. godine. Oblasti koje su mogle biti podržane kroz ovaj poziv obuhvatale su zapošljavanje i socijalnu inkluziju, zaštitu životne sredine, održivi turizam i lokalni ekonomski razvoj.

³ 3b8aaa61-c760-49de-b20e-270955cf9d92_en

⁴ https://cbc.bih-mne.org/javni_poziv/

⁵ IPA Cross-Border Cooperation Programme Montenegro-Albania 2021-2027

CBC Crna Gora – Kosovo

Program je uspostavljen 2007. godine, a u okviru IPA III (2021–2027) fokusira se na održivi razvoj, turizam, zaštitu životne sredine i socijalnu inkluziju. Poziv je objavljen u aprilu 2024. godine, a zatvoren u junu iste godine. Kao i kod ostalih CBC programa, ugovori nisu potpisani u toku 2024. godine, već se očekuju nakon završene evaluacije u 2025. godini. Tematske oblasti koje su bile podržane uključivale su mlade i obrazovanje, kulturnu saradnju, lokalni ekonomski razvoj i zaštitu prirodnih resursa, sa posebnim naglaskom na projekte koji povezuju zajednice sa obje strane granice. Predviđeni budžet za ovaj poziv iznosio je oko 3,9 miliona eura.

CBC Crna Gora – Srbija

Program prekogranične saradnje između Srbije i Crne Gore uspostavljen je 2007, a u okviru IPA III (2021–2027) program je usmjeren na nekoliko ključnih tematskih oblasti. Podržava zapošljavanje i socijalnu inkluziju, posebno mladih i ranjivih grupa, kao i zaštitu životne sredine i odgovor na klimatske promjene. Pored toga, značajan fokus stavljen je na razvoj održivog turizma i promociju kulturne baštine, dok se četvrta oblast odnosi na inovacije i konkurentnost, uključujući podršku malim i srednjim preduzećima i digitalizaciju. Poziv je objavljen u decembru 2023. godine sa alokacijom od 3,6 miliona eura.

Interreg programi

Interreg programi, kao dio kohezione politike Evropske unije, imaju za cilj da podstaknu teritorijalnu saradnju između država članica i zemalja kandidata, uključujući Crnu Goru. Njihova suština leži u kreiranju zajedničkih razvojnih inicijativa koje prevazilaze nacionalne granice i doprinose integrisanom razvoju regiona.

Interreg programi kojima Crna Gora ima pristup obuhvataju širok spektar tematskih oblasti – od inovacija i istraživanja, preko turizma i kulturne saradnje, do zaštite životne sredine i institucionalnog jačanja.

Nevladine organizacije iz Crne Gore su aktivno uključene u realizaciju projekata u okviru Interreg IPA CBC Hrvatska–BiH–Crna Gora, Interreg Europe, Interreg Danube Transnational Programme, Interreg Adrion i Interreg Balkan-Mediterranean. Njihova uloga je višestruka: od implementacije konkretnih aktivnosti na lokalnom nivou, preko kreiranja javnih politika, do razmjene znanja i iskustava sa partnerima iz šireg evropskog prostora. Time se potvrđuje da Interreg programi predstavljaju ne samo finansijski instrument, već i stratešku platformu za jačanje kapaciteta civilnog sektora u Crnoj Gori i njegovo aktivno uključivanje u evropske integracione procese.

Interreg IPA CBC Hrvatska–BiH–Crna Gora

Program Interreg IPA CBC Hrvatska–BiH–Crna Gora je prekogranični program saradnje koji se sprovodi u okviru finansijskog instrumenta IPA. Program postoji od 2014. godine, kada je pokrenut prvi ciklus u okviru IPA II finansijskog perioda 2014–2020. Tokom tog perioda finansirani su brojni projekti u oblasti turizma, zaštite životne sredine, socijalne inkluzije i inovacija. Novi ciklus 2021–2027 predstavlja nastavak i proširenje saradnje, sa većim budžetom i širim tematskim fokusom. Pravo učešća imaju pravna lica registrovana u programskom području, uključujući lokalne samouprave, javne institucije, univerzitete, istraživačke centre, razvojne agencije i nevladine organizacije.

⁶ 1st Call for Proposals – IPA Cross-Border Cooperation Programme Montenegro-Kosovo 2021-2027 cf9d92_en

⁷ Cross-border Programme SRB-MNE Cross-border Programme SRB-MNE

NVO iz Crne Gore su potpuno prihvatljivi partneri i mogu biti nosioci projekata (lead applicants) ili partneri, pod uslovom da projekat uključuje partnere iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Ukupan budžet programa za period 2021–2027 iznosi oko 67 miliona eura. Program je usmjeren na jačanje društvenog, ekonomskog i teritorijalnog razvoja pograničnih područja između tri zemlje, kroz zajedničke projekte koji doprinose inovacijama, konkurentnosti, zaštiti životne sredine, socijalnoj inkluziji i održivom turizmu. Opšti cilj programa je da poveže lokalne zajednice i institucije iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore, kako bi se zajednički rješavali izazovi u pograničnim područjima i podsticala integracija u evropske tokove. Program je strukturiran kroz četiri ključna prioriteta: pametne investicije u istraživanje, inovacije i konkurentno preduzetništvo; zeleni razvoj i zaštitu životne sredine; socijalnu inkluziju i zdravlje; te turizam i kulturu.

Interreg Europe

Program je usmjeren na razmjenu iskustava i politika između evropskih regija. Učešće NVO u ovom programu ima višestruku vrijednost: s jedne strane, omogućava im da se uključe u kreiranje i evaluaciju javnih politika, dok s druge strane doprinosi njihovoj profesionalizaciji kroz razmjenu znanja i praksi sa organizacijama iz drugih evropskih zemalja.

Interreg Europe programu, koji je usmjeren na razmjenu iskustava i politika između evropskih regija. Učešće NVO u ovom programu ima višestruku vrijednost: s jedne strane, omogućava im da se uključe u kreiranje i evaluaciju javnih politika, dok s druge strane doprinosi njihovoj profesionalizaciji kroz razmjenu znanja i praksi sa organizacijama iz drugih evropskih zemalja.

Interreg Dunavski transnacionalni program (Interreg Danube Transnational Programme DTP)

Program predstavlja važan okvir saradnje koji obuhvata zemlje dunavskog regiona, uključujući Crnu Goru. Ovaj program finansira projekte u oblastima inovacija, transporta, zaštite životne sredine, energetske efikasnosti i institucionalne saradnje. NVO iz Crne Gore kroz DTP imaju mogućnost da se uključe u transnacionalne projekte koji povezuju dunavske zemlje u cilju zajedničkog rješavanja razvojnih izazova. Učešće u ovom programu je posebno značajno jer omogućava crnogorskim organizacijama da se povežu sa širokom mrežom partnera iz centralne i istočne Evrope, čime se otvara prostor za razmjenu znanja i iskustava na širem regionalnom nivou.

Interreg Jadransko-jonski transnacionalni program (Interreg Adrion -Adriatic-Ionian program)

Program obuhvata zemlje Jadransko-jonske regije. U programu učestvuje 10 država: Italija, Slovenija, Hrvatska, Grčka, Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina, Albanija, Sjeverna Makedonija i San Marino. Program povezuje zemlje članice EU i zemlje korisnice IPA fondova. Tematske oblasti Interreg ADRIION programa obuhvataju inovacije i pametni razvoj kroz jačanje regionalnih inovacionih sistema, zatim zaštitu kulturne i prirodne baštine uz promociju održivog turizma, kao i otpornost na klimatske promjene i očuvanje životne sredine kroz bolje upravljanje resursima. Program se istovremeno fokusira na razvoj održivog transporta i mobilnosti u jadransko-jonskom regionu, dok posebnu pažnju posvećuje jačanju institucionalnih kapaciteta i upravljanja putem transnacionalne saradnje. Na ovaj način ADRIION povezuje zemlje regiona u zajedničkim projektima koji doprinose održivom razvoju, jačanju konkurentnosti i integraciji u evropske tokove. Aplikanti mogu biti javne institucije, lokalne samouprave, univerzitete, istraživačke institute, razvojne agencije i nevladine organizacije uz uslov da im je sjedištem u programskom području. Nevladine organizacije iz Crne Gore su potpuno prihvatljive kao nosilac projekta, ali i kao partneri na projektima. Ključni uslov je da projekat mora uključivati transnacionalnu saradnju,

što znači da mora imati partnere iz najmanje tri zemlje učesnice ADRION programa. Ukupan budžet ADRION programa za ovaj period 2021–2027 znosi 136 miliona eura, finansiran iz Evropskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) i IPA III sredstava. Sredstva se dodjeljuju kroz pozive za dostavljanje projektnih prijedloga, a fokus je na transnacionalnim projektima koji uključuju partnere iz najmanje tri zemlje učesnice.

Interreg Euro-Mediterranski transnacionalni program saradnje (Interreg Euro-MED program)

Crna Gora je uključena u Interreg Euro-MED program od početka novog finansijskog ciklusa 2021–2027, kao zemlja kandidat. Time je dobila mogućnost da njene institucije i nevladine organizacije učestvuju u transnacionalnim projektima zajedno sa partnerima iz mediteranskih zemalja.

Oblasti podrške programom je usmjeren na održivi razvoj mediteranskog prostora, sa posebnim fokusom na zaštitu životne sredine, upravljanje vodnim resursima, cirkularnu ekonomiju, prevenciju otpada, klimatske promjene i inovacije u ruralnim i obalnim područjima. Pored ekoloških tema, Euro-MED podržava i projekte koji se odnose na digitalnu transformaciju, socijalnu inkluziju i jačanje institucionalnih kapaciteta.

Nevladine organizacije iz Crne Gore mogu se uključiti u projekte koji se bave klimatskim akcijama, zaštitom mora i obalnih područja, inovacijama u lokalnim zajednicama i razvojem održivih turističkih modela. Učešće u Euro-MED programu otvara prostor za saradnju sa širokom mrežom partnera iz mediteranskih zemalja, čime se omogućava razmjena znanja, iskustava i dobrih praksi. Posebno je značajno što NVO iz Crne Gore mogu biti ravnopravni partneri u konzorcijumima, sa mogućnošću da implementiraju aktivnosti koje imaju direktan uticaj na lokalne zajednice.

Finansijski okvir: Budžet Interreg Euro-MED programa za period 2021–2027 iznosi gotovo 300 miliona eura, a pojedinačni grantovi za partnere kreću se u rasponu od 100.000 do 300.000 eura, zavisno od obima i tematskog fokusa projekta. Crnogorske NVO su već uključene u prve projektne konzorcijume, posebno u oblastima zaštite prirodnih resursa i klimatskih promjena.

Konačno, vrijedi pomenuti i Interreg Balkan-Mediterranean program, koji povezuje zemlje jugoistočne Evrope i Mediterana. Ovaj program je usmjeren na inovacije, konkurentnost malih i srednjih preduzeća, zaštitu životne sredine i održivi turizam. NVO iz Crne Gore kroz ovaj okvir mogu da se uključe u projekte koji povezuju mediteranske zemlje u cilju zajedničkog rješavanja ekonomskih i ekoloških izazova.

Erasmus + program

Program Erasmus+ predstavlja jedan od najznačajnijih instrumenata Evropske unije u oblasti obrazovanja, obuka, mladih i sporta. Ovaj program ne funkcioniše isključivo kao finansijski okvir, već kao strateški instrument za podsticanje mobilnosti, razmjenu znanja i razvoj evropskog identiteta među mladima i organizacijama civilnog društva. Erasmus+ razlikuje dvije kategorije učesnica: programske zemlje (države članice EU i pridružene treće zemlje) i partnerske zemlje (treće zemlje koje nisu pridružene programu). Crna Gora u Erasmus+ programu ima status partnerske zemlje, što znači da njene institucije i nevladine organizacije mogu učestvovati u određenim aktivnostima, ali ne uživaju isti obim prava i mogućnosti kao organizacije iz programskih zemalja. Za crnogorske univerzitete, javne ustanove i NVO moguće je da se uključe u projekte mobilnosti studenata i osoblja, kao i u saradnju u oblasti mladih i sporta. Međutim, za razliku od programskih zemalja, Crna Gora nema pristup svim akcijama Erasmus+ programa niti može u svim slučajevima podnositi projektne prijave direktno Evropskoj komisiji. Umjesto toga, organizacije iz Crne Gore se najčešće pridružuju konzorcijumima koje vode institucije iz EU ili programskih zemalja.

Za nevladine organizacije status partnerske zemlje znači da se mogu uključiti u Erasmus+ projekte u nekoliko ključnih oblasti:

- Mobilnost mladih i omladinskih radnika: NVO mogu biti partneri u projektima razmjene mladih, obuka omladinskih radnika i volonterskih inicijativa. Time se otvara prostor za međunarodnu saradnju i razmjenu iskustava, ali najčešće kroz partnerstva, a ne kao glavni aplikanti.
- Saradnja u oblasti sporta: NVO koje djeluju u sportskom sektoru mogu učestvovati u projektima koji promovišu inkluziju, zdrav način života i društvenu koheziju.
- Visoko obrazovanje i saradnja sa univerzitetima: NVO koje rade u oblasti obrazovanja mogu se uključiti u projekte saradnje između univerziteta i civilnog sektora, posebno u projektima koji se bave razvojem kompetencija i inovativnih metoda u obrazovanju.

Status partnerske zemlje u Erasmus+ programu za Crnu Goru znači da nevladine organizacije imaju realne mogućnosti da se uključe u projekte mobilnosti, mladih i sporta, ali da njihova uloga ostaje ograničena u odnosu na organizacije iz programskih zemalja. One se najčešće pojavljuju kao partneri u međunarodnim konzorcijumima, dok je njihova mogućnost da budu glavni aplikanti u većini akcija ograničena. Uprkos tome, Erasmus+ ostaje važan instrument za internacionalizaciju crnogorskog civilnog sektora, jačanje kapaciteta NVO i povezivanje sa evropskim partnerima.

Horizon Europe

Crna Gora je od 2021. godine pridružena programu Horizon Europe, čime je dobila mogućnost da njene institucije i nevladine organizacije učestvuju u najvećem istraživačko-inovacionom programu Evropske unije. Horizon Europe je nastavak programa Horizon 2020 i predstavlja ključni instrument EU za finansiranje naučnih istraživanja, inovacija i klimatskih akcija. Status pridružene zemlje znači da pravna lica iz Crne Gore imaju pravo da se ravnopravno uključe u projektne konzorcijume zajedno sa partnerima iz država članica EU.

Za nevladine organizacije, Horizon Europe otvara prostor u klasterima „Kultura, kreativnost i inkluzivno društvo“, „Klima, energija i mobilnost“ i „Civilna bezbjednost za društvo“. NVO se mogu uključiti u projekte koji se bave društvenim inovacijama, klimatskim promjenama, digitalizacijom i razvojem inkluzivnih politika. Posebno je značajan Hop-on Facility mehanizam, uveden 2026. godine, koji omogućava organizacijama iz pridruženih zemalja da se priključe već finansiranim projektima. Ukupan budžet programa Horizon Europe za finansijski period 2021–2027 iznosi 95,5 milijardi eura.

Program Kreativna Evropa (Creative Europe)

Program Kreativna Evropa dostupan je Crnoj Gori od 2014. godine, kroz nacionalni Desk za Kreativnu Evropu u Podgorici. Ovaj program je namijenjen podršci kulturnim i kreativnim industrijama, sa ciljem da se podstakne kulturna saradnja, mobilnost umjetnika i promocija kulturne raznolikosti. Nevladine organizacije iz Crne Gore mogu aplicirati za projekte u okviru potprograma „Kultura“ i „MEDIA“, pri čemu se najčešće uključuju u projekte kulturne saradnje i mobilnosti.

Za crnogorske NVO, Creative Europe je omogućio realizaciju projekata u oblasti književnosti, muzike, vizuelnih umjetnosti i audiovizuelne produkcije.

koje su koristile organizacije iz Crne Gore kreću se u rasponu od 20.000 do 100.000 eura po projektu, zavisno od obima i broja partnera. Ovi projekti su doprinijeli internacionalizaciji crnogorske kulturne scene i jačanju kapaciteta organizacija koje se bave kulturnom produkcijom i promocijom.

Program CERV (Citizens, Equality, Rights and Values)

Program predstavlja najznačajniji instrument Evropske unije za direktnu podršku civilnom društvu, a Crna Gora mu je pristupila početkom 2024. godine nakon potpisivanja Sporazuma sa Evropskom komisijom. Njegova suština leži u jačanju demokratskih vrijednosti, vladavine prava i zaštite ljudskih prava, uz poseban akcenat na promociju jednakosti i borbu protiv diskriminacije. Za razliku od drugih programa u kojima Crna Gora učestvuje najčešće kao partnerska zemlja, CERV omogućava nevladinim organizacijama da budu ravnopravni aplikanti i nosioci projekata, čime se otvara mogućnost da samostalno podnose prijave i upravljaju kompleksnim inicijativama. Budžet programa za period 2021–2027 iznosi 1,55 milijardi eura, što ga čini najvećim finansijskim okvirom EU namijenjenim civilnom sektoru, a pojedinačni grantovi se kreću od nekoliko desetina do više stotina hiljada eura. Time se crnogorskim NVO pruža prilika da obezbijede stabilno finansiranje za projekte koji direktno doprinose demokratizaciji društva, jačanju vladavine prava i promociji evropskih vrijednosti u lokalnom kontekstu.

Program LIFE – Program za životnu sredinu i klimatske akcije

Program LIFE, je vodeći instrument EU za finansiranje projekata iz oblasti zaštite životne sredine i klimatskih akcija. Program obezbjeđuje finansijsku podršku za implementaciju projekta u oblastima klimatskih promjena, energetske efikasnosti, cirkularne ekonomije i biodiverziteta. Tokom 2024. godine Crna Gora je vodila intenzivne pregovore sa Evropskom komisijom o pristupanju LIFE programu, najstarijem i jednom od najefikasnijih finansijskih instrumenata EU za zaštitu životne sredine. Pregovori su se odnosili na usklađivanje nacionalnih procedura sa pravilima LIFE programa i definisanje finansijskog doprinosa Crne Gore. Iako je zemlja iskazala interes i pripremila institucionalni okvir, formalno potpisivanje Sporazuma o pridruživanju očekuje se u 2025. godini.

Tokom 2024. godine, nevladine organizacije iz Crne Gore mogle su da se uključe u LIFE projekte samo izuzetno, kroz pravilo za „non-associated countries”. To je značilo da su mogle učestvovati u projektima kada je njihovo učešće bilo neophodno za postizanje ciljeva, poput prekogranične zaštite migratornih ptica ili upravljanja zajedničkim riječnim slivovima.

LIFE predstavlja priliku da se uključe u projekte koji se bave zaštitom prirode, smanjenjem emisija CO₂, unapređenjem upravljanja otpadom i očuvanjem biodiverziteta. Budžet LIFE programa za period 2021–2027 iznosi približno 5,4 milijarde eura, što ga čini najvećim finansijskim instrumentom EU posvećenim isključivo zaštiti životne sredine i klimatskim akcijama. Grantovi u okviru LIFE programa su značajni i kreću se od stotina hiljada do nekoliko miliona eura, zavisno od kompleksnosti projekta, što ukazuje na potencijalnu važnost ovog programa za budući razvoj civilnog sektora u zemlji.

⁸ <https://www.welcomeurope.com/en/programs/rights-and-values-program/>

Višegodišnji operativni program za životnu sredinu i klimatske promjene za Crnu Goru (2024–2027)

Tokom 2024. godine Evropska komisija je usvojila Višegodišnji operativni program za životnu sredinu i klimatske promjene (Multi-annual Operational Programme on Environment and Climate Change in favour of Montenegro 2024–2027), vrijedan oko 48,5 miliona eura, čime je otvoren novi okvir podrške Crnoj Gori u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih akcija. Program je formalno odobren u avgustu 2024. godine i predstavlja strateški instrument IPA III fondova namijenjen jačanju kapaciteta države i civilnog sektora u sprovođenju ekoloških reformi.

U 2024. godini raspisani su prvi pozivi za projekte, sa fokusom na upravljanje otpadom i cirkularnu ekonomiju, zaštitu prirodnih resursa i biodiverziteta, klimatske akcije i energetske efikasnost, kao i jačanje kapaciteta civilnog društva. Nevladine organizacije su imale mogućnost da apliciraju kao glavni aplikanti ili partneri u konzorcijumima, sa tipičnim grantovima u rasponu od 50.000 do 300.000 eura. Time je civilni sektor dobio priliku da se uključi u projekte od strateškog značaja za lokalne zajednice i da doprinese sprovođenju evropskih standarda u oblasti životne sredine.

Višegodišnji operativni program za zapošljavanje i socijalnu inkluziju za Crnu Goru (2024–2027)

Tokom 2024. godine Evropska komisija je usvojila Višegodišnji operativni program za zapošljavanje i socijalnu inkluziju za Crnu Goru (2024–2027), koji je dio IPA III finansijskog instrumenta. Program je vrijedan oko 40 miliona eura i predstavlja strateški okvir podrške Crnoj Gori u reformama tržišta rada, jačanju socijalnih politika i smanjenju siromaštva. Njegova implementacija je usmjerena na unapređenje zapošljivosti, osnaživanje ranjivih grupa i razvoj inkluzivnih socijalnih usluga.

U 2024. godini raspisani su prvi pozivi za projekte, sa fokusom na aktivne mjere zapošljavanja, obuke i edukaciju mladih, žena i dugoročno nezaposlenih, kao i na projekte socijalne inkluzije osoba sa invaliditetom i drugih marginalizovanih grupa. Nevladine organizacije su imale mogućnost da apliciraju kao glavni aplikanti ili partneri u konzorcijumima, posebno u projektima koji se odnose na lokalne zajednice, pružanje socijalnih usluga i zagovaranje inkluzivnih politika. Tipični grantovi za NVO kretali su se u rasponu od 50.000 do 250.000 eura, u skladu sa praksom IPA projekata u ovoj oblasti.

EU4Health program

EU4Health je pokrenut kao odgovor na pandemiju COVID-19 i ima za cilj jačanje zdravstvenih sistema, unapređenje pripravnosti za krize, obezbjeđivanje dostupnosti lijekova i medicinske opreme, digitalizaciju zdravstva, kao i promociju zdravog načina života i prevenciju bolesti. Budžet programa za period 2021–2027 iznosi 5,3 milijarde eura, što ga čini najznačajnijim finansijskim instrumentom EU u oblasti zdravstva.

Tokom 2024. godine Crna Gora je postala pridružena članica EU4Health programa, čime je njenim institucijama i nevladinim organizacijama otvoren pristup najvećem zdravstvenom programu Evropske unije. 2024. godina označava početak punopravnog učešća Crne Gore u EU4Health programu i uključivanje NVO u proces apliciranja, te su crnogorske NVO prvi put imale mogućnost da ravnopravno učestvuju u pozivima EU4Health programa i na finansiranje iz ovog budžeta pod istim uslovima kao i organizacije iz država članica EU. Njihova uloga se posebno odnosi na projekte promocije zdravlja, prevencije bolesti, edukacije i podizanja svijesti u lokalnim zajednicama, kao i na uključivanje u evropske mreže koje se bave javnim zdravljem. Tokom 2024. godine bili su raspisani prvi pozivi u kojima su crnogorske NVO mogle da apliciraju, ali su prvi ugovori sa korisnicima očekuju tek u 2025. godini.

Evropski korpus solidarnosti (ESC)

Evropski korpus solidarnosti (European Solidarity Corps – ESC) uspostavljen je kao samostalan program 2018. godine. Program je usmjeren na podsticanje volontiranja, solidarnosti i društvenog angažmana kroz projekte u zajednici i međunarodne inicijative. Fond je namijenjen mladima od 18 do 30 godina (do 35 za humanitarne aktivnosti) i pruža im priliku da volontiraju, rade na projektima u lokalnim zajednicama ili učestvuju u humanitarnim misijama. Cilj fonda je da podstakne solidarnost, društveni angažman i uključivanje mladih u rješavanje društvenih izazova, dok organizacijama – uključujući NVO – omogućava da dobiju finansijsku podršku za koordinaciju i sprovođenje ovih aktivnosti.). Budžet ESC-a za period 2021–2027 iznosi oko 1,009 milijardi eura, a finansiranje pokriva troškove volontiranja, obuke, putovanja i osnovne troškove života učesnika.

Finansiranje nvo iz eu fondova – pregled po fondovima

Analiza predstavljena u ovom dijelu izvještaja zasniva se na pregledu javno dostupnih izvora, sekundarnih podataka i informacija prikupljenih iz ograničenog broja relevantnih baza, programskih dokumenata i komunikacija sa identifikovanim korisnicima EU fondova, u trenutku izrade izvještaja. U tom smislu, nalazi se odnose isključivo na stepen dostupnosti informacija, a ne nužno na stvarni nivo učešća ili uspješnosti nevladinih organizacija iz Crne Gore u okviru analiziranih fondova Evropske unije.

Odsustvo javno dostupnih podataka o finansiranju, aplikacijama ili odobrenim projektima ne treba se tumačiti kao dokaz da nevladine organizacije iz Crne Gore nijesu aplicirale, nijesu ispunile uslove ili nijesu ostvarile finansijsku podršku u okviru navedenih programa. Takvi nedostaci mogu biti posljedica, između ostalog, različitih modela izvještavanja, neujednačene prakse objavljivanja podataka među programima, vremenskog kašnjenja u objavi rezultata, agregiranog prikaza finansijskih informacija, kao i ograničenja u pristupa bazama podataka.

Dodatno, za pojedine programe finansiranje se dodjeljuje kroz konzorcijume ili posredne mehanizme, pri čemu uloga i finansijski obim učešća pojedinačnih partnera nijesu uvijek jasno ili javno razgraničeni, što dodatno otežava preciznu identifikaciju krajnjih korisnika i iznosa dodijeljenih sredstava.

Shodno navedenom, informacije iz ovog poglavlja treba posmatrati kao indikativan i metodološki ograničen pregled identifikovanih praznina u javno dostupnim podacima, a ne kao konačan ili pravno obavezujući nalaz o učešću ili uspjehu NVO sektora u Crnoj Gori u okviru svih relevantnih EU fondova.

Pregled finansiranja nvo iz eu fondova

Na osnovu informacija prikupljenih u toku istraživanja, u ovom izvještaju je identifikovan je 21 fond i/ili programa Evropske unije i povezanih EU mehanizama relevantnih za finansiranje nevladinih organizacija iz Crne Gore. Ovi fondovi obuhvataju širok spektar tematskih oblasti, uključujući jačanje civilnog društva, demokratiju i ljudska prava, regionalnu i prekograničnu saradnju, životnu sredinu i klimatske akcije, održivi i lokalni razvoj, kulturu i kreativne industrije, obrazovanje i mlade, javno zdravlje, socijalnu inkluziju, zapošljavanje, kao i izgradnju povjerenja i društvene kohezije.

Nevladine organizacije (NVO) iz Crne Gore ostvarile su značajne rezultate u korišćenju EU fondova, posebno kroz regionalne i transnacionalne programe poput Interreg i IPACBC. Na osnovu dostupnih podataka, NVO su obezbijedile najmanje 7 miliona eura iz različitih EU finansijskih instrumenata. Istovremeno, učešće NVO iz Crne Gore u centralizovanim EU programima (npr. Horizon Europe, EU4Health, CERV, Erasmus+) ostaje izuzetno ograničeno, što ukazuje na strukturne prepreke u kapacitetima, partnerstvima i institucionalnoj podršci.

Civil Society Facility (CSF) – IPA III, Nacionalni program:

U 2024 godini finasijsku podršku su dobila 4 projekta, ukupne vrijednosti 1.045.183,35 €, pri čemu se pojedinačni grantovi kreću u rasponu od 108.484 € do 549.948 €, a prosječan iznos po projektu iznosi približno 261.296 €.

NDICI / Instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR):

U 2024 godini finasijsku podršku je dobilo 6 nevladinih organizacija iz Crne Gore, sa ukupnim budžetom od 890.081,98 €; pojedinačni iznosi po projektu nijesu dostupni, a prosječan iznos po organizaciji iznosi oko 148.347 €.

Civil Society Facility – Zapadni Balkan:

U 2024 godini finasijska podrška je dobijena za 1 projekat, ukupne vrijednosti 141.115,00 €.

IPA CBC Crna Gora – Bosna i Hercegovina:

U 2024 godini finasijsku podršku su dobila 3 projekta, sa ukupnim iznosom od 996.256,00 €; vrijednost pojedinačnih grantova kreće se od 290.669 € do 371.587 €, uz prosjek od približno 332.085 € po projektu.

IPA CBC Crna Gora – Srbija:

U 2024 godini finasijsku podršku su dobila 2 projekta, ukupne vrijednosti 206.557,94 €; grantovi se kreću u rasponu od 76.961 € do 129.597 €, a prosječan iznos iznosi oko 103.279 €.

Interreg IPA CBC Hrvatska–Bosna i Hercegovina–Crna Gora:

U 2024 godini finasijsku podršku su dobila 3 projekta, ukupne vrijednosti 1.047.550,60 €; grantovi su relativno ujednačeni i kreću se od 334.000 € do 371.587 €, uz prosjek od oko 349.184 € po projektu.

Interreg Europe:

U 2024 godini finasijska podrška je dobijena za 1 projekat, ukupne vrijednosti 99.750,00 €, što predstavlja prosječan iznos granta.

Interreg Dunavski transnacionalni program:

U 2024 godini finasijsku podršku je dobilo 8 projekata, sa ukupnim iznosom od 1.202.751,97 €; pojedinačni grantovi kreću se od 100.000 € do 194.574 €, a prosječan iznos po projektu iznosi približno 150.344 €.

Interreg Jadransko-jonski transnacionalni program (ADRION):

U 2024 godini finasijsku podršku je dobilo 5 projekata, ukupne vrijednosti 525.374,00 €; grantovi se kreću od 58.800 € do 133.518 €, uz prosječan iznos od oko 105.075 €.

Interreg Euro-mediteranski transnacionalni program: U 2024 godini finasijska podrška je dobijena za 1 projekat u iznosu od 123.569,50 €.

Program LIFE – životna sredina i klimatske akcije: U 2024 godini finasijska podrška je dobijena za 1 projekat, ukupne vrijednosti 113.516,00 €.

Regionalni projekti “Podrška EU izgradnji poverenja na Zapadnom Balkanu”, finansiran od strane EU, a sprovedeni kroz UNDP: U 2024 godini finasijska podrška je dobijena za 5 projekata, ukupne vrijednosti 375.362,00 €.

Regionalni projekti “Podrška EU izgradnji poverenja na Zapadnom Balkanu”, finansiran od strane EU, a sprovedeni kroz UNDP: U 2024 godini finasijska podrška je dobijena za 5 projekata, ukupne vrijednosti 375.362,00 €.

Fondovi iz kojih NVO nijesu obezbijedile sredstva za realizaciju projekat u 2024. godini

Fondovi kod kojih nije identifikovano finansiranje NVO iz Crne Gore u ovom izvještaju predstavljaju prije svega pokazatelj ograničene dostupnosti ili transparentnosti podataka, a ne pouzdanu osnovu za zaključivanje o stepenu učešća ili uspješnosti NVO sektora. Prema dostupnim informacijama u 2024. Godini NVO nisu obezbijedile finasijsku podršku iz sljedećih fondova: Horizon Europe, IPA CBC Crna Gora – Albanija, IPA CBC Crna Gora – Kosovo, Program CERV (Građani, jednakost, prava i vrijednosti, EU4Health program, Evropski korpus solidarnosti (ESC), Višegodišnji operativni program za životnu sredinu

Za programe Erasmus i Kreativna evropa dostupni su podaci da su u implementaciju projekata uključene i organizacije iz Crne Gore ali se na osnovu dostupnih podataka ne mogu ustanoviti iznosi kojima je podržana imolementacija aktivnosti u Crnoj Gori.

Najznačajniji izvor finansiranja nevladinih organizacija iz Crne Gore predstavljaju Interreg programi, iz kojih je obezbijeđeno gotovo 3 miliona eura, što čini približno 43% ukupno identifikovanog finansiranja. Poseban značaj imaju Interreg Dunavski transnacionalni program, Interreg IPA CBC Hrvatska–Bosna i Hercegovina–Crna Gora i Interreg Jadransko-jonski transnacionalni program, koji zajedno čine okosnicu regionalne i transnacionalne saradnje NVO sektora. Ovi programi su se pokazali naročito dostupnim organizacijama koje imaju iskustvo u regionalnom umrežavanju, djeluju u oblastima životne sredine, održivog i lokalnog razvoja, te posjeduju osnovne projektne i administrativne kapacitete potrebne za upravljanje složenijim međunarodnim projektima.

Drugi najvažniji izvor finansiranja čine IPA III instrumenti i tematski programi u okviru NDICI, uključujući Instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR), iz kojih je obezbijeđeno više od 2 miliona eura. Ovi fondovi su dominantno usmjereni na jačanje civilnog društva, unapređenje demokratije i zaštitu ljudskih prava, kao i na podršku inicijativama u oblasti mladih, medija i izbornih procesa. U poređenju sa centralizovanim EU programima, IPA i NDICI instrumenti su tematski bliži prioritetima NVO iz Crne Gore, administrativno pristupačniji i bolje prilagođeni nacionalnom i regionalnom kontekstu, što ih čini stabilnim i predvidivim izvorom finansiranja za značajan dio organizacija civilnog društva.

Uočava se izražena tematska neravnoteža u strukturi finansiranja. Najveći dio dostupnih sredstava usmjeren je ka projektima iz oblasti životne sredine, održivog razvoja, regionalne i teritorijalne saradnje, što je u velikoj mjeri povezano sa prioritetima Interreg i IPA CBC programa.

Dodatno, ograničeno učešće NVO iz Crne Gore u centralizovanim EU programima, kao što su Horizon Europe i EU4Health, ukazuje na postojanje izraženog jaza u kapacitetima. Ovaj jaz se ogleda u visokom stepenu kompleksnosti aplikacionih procedura, nedovoljno razvijenim međunarodnim partnerstvima, kao i ograničenim administrativnim i finasijskim resursima unutar samih organizacija. Nedostatak systemske institucionalne i tehničke podrške na nacionalnom nivou dodatno umanjuje mogućnosti NVO da se ravnopravno uključe u ove programe, uprkos njihovoj tematskoj relevantnosti.

Regionalni projekti “Podrška EU izgradnji poverenja na Zapadnom Balkanu” , finansiran od strane EU, a sprovedeni kroz UNDP: U 2024 godini finasijska podrška je dobijena za 5 projekata, ukupne vrijednosti 375.362,00 €.

Fondovi iz kojih NVO nijesu obezbijedile sredstva za realizaciju projekat u 2024. godini

Analiza predstavljena u ovom dijelu izvještaja zasniva se na pregledu javno dostupnih izvora, sekundarnih podataka i informacija prikupljenih iz ograničenog broja relevantnih baza, programskih dokumenata i komunikacija sa identifikovanim korisnicima EU fondova, u trenutku izrade izvještaja. U tom smislu, nalazi se odnose isključivo na stepen dostupnosti informacija, a ne nužno na stvarni nivo učešća ili uspješnosti nevladinih organizacija iz Crne Gore u okviru analiziranih fondova Evropske unije.

Odsustvo javno dostupnih podataka o finansiranju, aplikacijama ili odobrenim projektima ne treba se tumačiti kao dokaz da nevladine organizacije iz Crne Gore nijesu aplicirale, nijesu ispunile uslove ili nijesu ostvarile finasijsku podršku u okviru navedenih programa. Takvi nedostaci mogu biti posljedica, između ostalog, različitih modela izvještavanja, neujednačene prakse objavljivanja podataka među programima, vremenskog kašnjenja u objavi rezultata, agregiranog prikaza finasijskih informacija, kao i ograničenja u pristupa bazama podataka.

Dodatno, za pojedine programe finansiranje se dodjeljuje kroz konzorcijume ili posredne mehanizme, pri čemu uloga i finasijski obim učešća pojedinačnih partnera nijesu uvijek jasno ili javno razgraničeni, što dodatno otežava preciznu identifikaciju krajnjih korisnika i iznosa dodijeljenih sredstava.

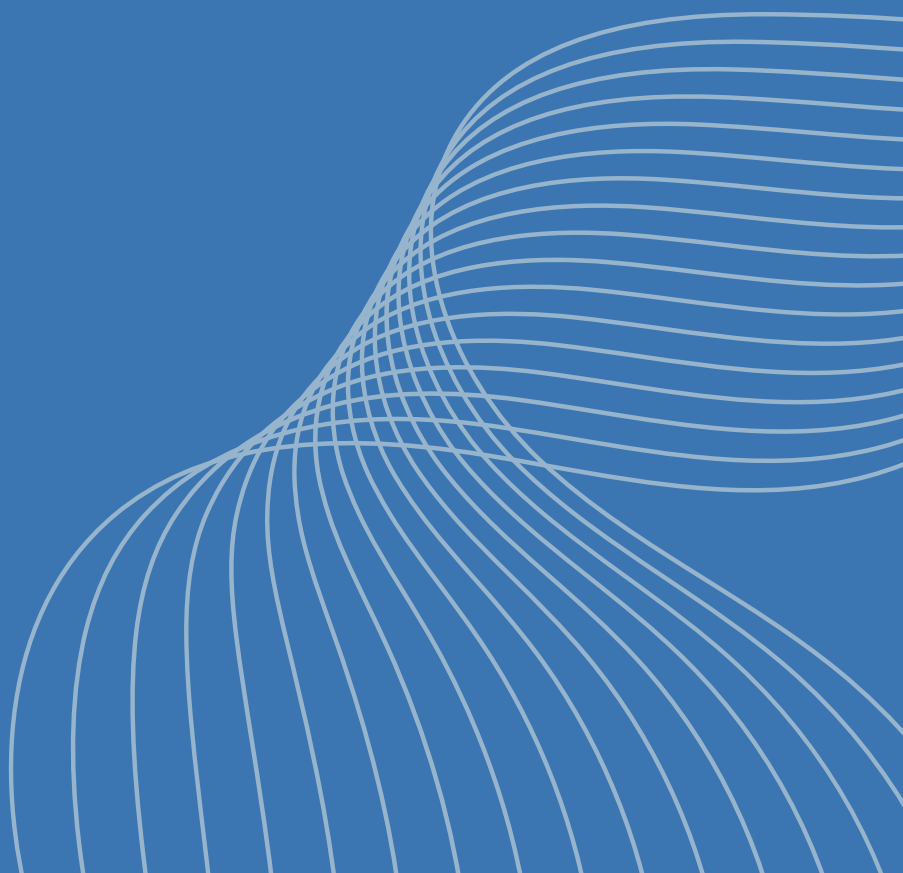
Shodno navedenom, informacije iz ovog poglavlja treba posmatrati kao indikativan i metodološki ograničen pregled identifikovanih praznina u javno dostupnim podacima, a ne kao konačan ili pravno obavezujući nalaz o učešću ili uspjehu NVO sektora u Crnoj Gori u okviru svih relevantnih EU fondova.

PREPORUKE

U cilju unapređenja učešća i uspješnosti NVO iz Crne Gore u EU fondovima, preporučuje se da nadležne državne institucije uspostave ciljne mehanizme tehničke podrške za pripremu i implementaciju projekata u okviru centralizovanih EU programa. Poseban fokus trebalo bi staviti na jačanje i funkcionalno osnaživanje nacionalnih kontakt tačaka, kao i na unapređenje sistema prikupljanja, obrade i javnog objavljivanja podataka o EU finansiranju NVO sektora, u skladu sa principima transparentnosti i uporedivosti.

Na nivou EU delegacije i međunarodnih donatora, preporučuje se nastavak i dalje jačanje podrške kroz IPA i Interreg instrumente, uz istovremeno razvijanje pripremnih ili prelaznih (bridge) grantova namijenjenih organizacijama koje imaju potencijal, ali ne i dovoljne kapacitete za direktno učešće u programima poput Horizon Europe, EU4Health i CERV. Posebnu pažnju treba posvetiti podsticanju uključivanja NVO iz Crne Gore u veće evropske konzorcijume, kroz facilitaciju partnerstava i ciljane mrežne aktivnosti.

Za sam NVO sektor, ključno je strateško usmjerenje ka jačanju dugoročnih partnerstava na regionalnom i evropskom nivou, uz paralelno ulaganje u administrativne, finansijske i upravljačke kapacitete. Sistematično dokumentovanje rezultata, transparentno izvještavanje o finansijskim tokovima i proaktivna komunikacija sa donatorima i institucijama predstavljaju važne preduslove za jačanje vidljivosti, kredibiliteta i održivosti organizacija civilnog društva u Crnoj Gori.

O PROGRAMU

„Mreža resursnih centara u Crnoj Gori“ predstavlja program podrške razvoju civilnog društva, koji zajednički realizuju Centar za razvoj nevladinih organizacija (nacionalni resursni centar), NVO Bjelopoljski demokratski centar, NVO Aktivna zona i NVO Novi Horizont (regionalni resursni centri za sjevernu, centralnu i južnu regiju), kao i lokalne kancelarije NVO Bonum (Pljevlja), NVO Natura (Kolašin) i NVO Nada (Herceg Novi). Program je finansijski podržan od strane Ministarstva regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama, čime se potvrđuje institucionalna posvećenost jačanju kapaciteta civilnog sektora.

U okviru programa, resursni centri svakodnevno pružaju širok spektar usluga namijenjenih nevladinim organizacijama, organima državne i lokalne uprave, kao i zainteresovanim građanima. Usluge obuhvataju pravno i finansijsko savjetovanje, podršku pri osnivanju organizacija, unapređenje transparentnosti, informisanje o mogućnostima finansiranja, podršku u unutrašnjoj organizaciji rada, realizaciji projekata i izvještavanju. Poseban segment u radu mreže resursnih centara je pružanje podrške nevladinim organizacijama i građanima u korišćenju mehanizama participacije u procesima donošenja odluka.

Pored svakodnevnih usluga, Resursni centri organizuju niz obuka koje imaju za cilj profesionalizaciju i osnaživanje organizacija kako bi njihov rad generisao maksimalne društvene benefite. Obuke obuhvataju pisanje projekata za domaće i EU fondove, finansijsko upravljanje, odnose s javnošću i upravljanje društvenim mrežama, prikupljanje sredstava, praćenje javnih politika i druge oblasti od strateškog značaja. Organizacijama je omogućeno i korišćenje prostorija resursnih centara za obuke, radionice, sastanke, konferencije za medije i druge događaje, čime se stvara inkluzivan prostor za razmjenu znanja i iskustava.

Dodatno, mreža resursnih centara kroz redovne izvještaje prati okruženje za rad civilnog društva u Crnoj Gori. Analize obuhvataju finansiranje od strane državnih organa i lokalnih samouprava, korišćenje fondova Evropske unije, stanje ljudskih resursa u organizacijama civilnog društva, kao i niz drugih oblasti relevantnih za razumijevanje kapaciteta i izazova sektora. Na taj način program doprinosi ne samo jačanju pojedinačnih organizacija, već i kreiranju povoljnijeg institucionalnog i društvenog ambijenta za razvoj civilnog društva u cjelini.

IMAŠ PITANJE?

+ 382 20 219 860

crnvo@crnvo.me

<https://crnvo.me/>

